

me patieris elabi, sed presse interrogabis et breviter: In parvulis actionem ream, an naturam putem.» Et ad utrumque respondens: « Si actionem, inquis, ostende quid fecerint: si naturam, ostende quis eam fecerit. » Quasi et actio mala faciat nisi naturam ream. Actione quippe qui reus est hominis, homo est; homo autem natura est. Homines igitur, sicut peccati actione majores, ita minores majorum contagione sunt rei: isti ex eo quod faciunt, illi ex quibus originem ducunt. Quocirca in parvulis bonum est, quod homines sunt; quod omnino non essent, nisi eos ille qui summe bonus est creavisset. Malum vero si nullum ex origine traherent, nunquam cum vitiis vel corporalibus nascerentur. Deus enim qui est animarum, ipse est etiam corporum conditor, qui utique humanæ in ipsa conditione naturæ vitia non infligit immeritæ. Neque enim de innumerabilibus parvulis, qui et in animo et in corpore cum tanta vitiorum varietate nascuntur, hoc dici potest, quod Dominus ait de illo qui cæcus natus est; non propter peccatum ipsius, vel parentum, id esse factum¹, sed ut manifestarentur opera Dei in illo. Multi quippe nec sanantur omnino, sed cum eisdem vitiis, sive qualibet ætate, sive in ipsa moriuntur infantia. Nonnullis etiam parvulis jam renatis, vel permanent cum quibus sunt nati, vel accidunt hujusmodi mala, absit ut dicamus indigne: sed hinc potius intelligamus eis ad alterum sæculum prodesse, quod renascuntur²: hujus autem sæculi dispositionem propter vitium superbiæ hominis, per quod apostatavit a Deo, diversis malis hominum peragi in jugo gravi super filios Adam³, a die exitus de ventre matris eorum, usque in diem sepulturæ in matrem omnium⁴.

¹ Joan. ix, 3. — ² Vide Enchirid, cap. 66. — ³ Eccli. x, 15. — ⁴ Id. xl, 1.

XIV. Quod autem in hoc opere tuo, quomodo fiant a dialecticis syllogismi, unde quæstionem tibi nullus objicit, docere conaris; quantum tibi places, tantum gravibus lectoribus displices. Et quod est pejus, fingis me dicere quod non dico, concludere sicut non concludo, concedere quod non concedo, et concludis tibi ipse quod renuo. Quando enim ego negavi, « Naturam hominum esse laudabilem, » in quantum homines sunt? Quando dixi, « Ob hoc ipsum reos esse, quia sunt, » cum profecto essent, nec rei essent, si nemo peccasset? Quando dixi, « Fœcunditatem esse reprobendam; » cum ad benedictionem pertineat nuptiarum? Quomodo a te peterem ut hoc ipsum concederes, quod ipse non dixi?

XV. Jam vero quod me dicis assumere, « Omnis commixtio corporum mala; » nihil minus est, quam ut dicas, me etiam vini et aquæ accusasse commixtionem, quando nobis potio temperatur: quia et ibi corporum est sine dubitatione commixtio; et si omnem commixtionem corporum malam dixi, neque hanc utique prætermisi. Sed nec ipsam commixtionem sexus utriusque reprehendi, si legitima atque nuptialis est. Sine hac enim non fieret hominum generatio, etiam nullo cujusquam præcedente peccato. Proinde illud aliud quod me dicere adjungis: « Filii autem de corporum commixtione nascuntur, » dico sane: sed conclusio, quam velut meam inferre voluisti, non est mea. Non enim ego dico: « Nequam igitur filii, qui de mala operatione procedunt: » quandoquidem ipsam conjugum operationem, quæ fit gignendorum gratia filiorum, non dico malam, sed potius bonam: quia bene utitur libidinis malo, per quod generantur homines bonum opus Dei; non sine malo, propter quod regenerandi sunt, ut liberentur a malo.

XVI. Deinde contexis alterum syllogismum tuum;

quoniam tuus est et prior iste, non meus. Dicis ergo : « Causa sexuum commixtio corporum : » et vis ut hoc concedam tibi. Ecce concedo. Pergis inde, et adjungis : « Si mala semper commixtio, deformis etiam conditio corporum in sexuum diversitate positorum. » Hoc si esset consequens, me non premeret, qui commixtionem nuptialem, id est, liberorum procreandorum causa, non solum malam non dico, verumetiam bonam dico. Huc accedit, quia et consequens non est, ut si semper est mala sexus utriusque commixtio, propterea sit deformis etiam conditio corporum in sexuum diversitate positorum. Profecto enim si in tantum homines essent malo libidinis subjugati, ut remota honestate nuptiarum, omnes indifferenter ac passim canino more concumberent, non ideo deformis esset conditio corporum, cujus Deus auctor est, quoniam mala esset omnium hominum maris foeminaeque commixtio : sicut etiam nunc de adulterina commixtione utique mala, bonum est in corporum conditione opus Dei. Vides nempe, quam dialectice nihil dixeris, et nulla quidem culpa dialecticae disciplinae, tu quantum a tramite ejus exorbitaveris? Vides illius artis verbis ad hoc te uti, ut eis inflatus attonitos facias imperitos, volendo videri esse quod non es. Quod etsi esses, ad eum modum quo ista disputanda sunt, nihil esses. Sed plane nunc et ineptus et imperitus, tunc autem ineptus artifex esses. Et tamen dialecticorum quasi jaculis oneratus acutis, in certamen procedis, et jactas plumbeos pugiones dicens : « Si mala semper commixtio, deformis etiam conditio corporum in sexuum diversitate positorum. » Nec videns quam non sit consequens, quod pro argumento necessario posuisti, adjungis et dicis, « Quod cum negare nequiveris. » Quid est quod nequeo negare, homo inconsiderate? quid est quod nequeo negare? Hoc nempe, quod

tu jam, si vel sero sapis, non potes nisi negare : quia non utique si mala est commixtio adulterorum, propterea ex illis nascentium conditio deformis est hominum. Illa quippe est hominum male operantium de membris bonis : ista vero Dei est bene operantis de hominibus malis. Quod si dixeris : Etiam cum fit adulterium, bona est per se ipsa commixtio, quia naturalis est, sed ea male utuntur adulteri : cur non vis acquiescere, ita posse esse libidinem malam, qua tamen bene utantur gignendi gratia conjugati? An potest bonorum esse usus malus, et non potest malorum bonus? cum inveniamus ipso Satana quam bene usus fuerit Apostolus¹, tradens ei hominem in interitum carnis ut spiritus salvus esset in die Domini, et alios ut discerent non blasphemare².

XVII. Quod vero superaddis, et dicis : « Rei autem malae Deus auctor esse non potest, » quomodo id dicis? Melius enim loqui novit ipse quam tu, qui per Prophetam dicit, creare se mala³. Deinde quomodolibet sese habeat haec superadditio tua, quid ad me pertinet, cum illud cui connectitur non concesserim, eo quod inconsequens esse monstraverim, ut deformis sit conditio corporum, etiamsi omnem commixtionem corporum vel utriusque sexus malam esse concederem? Ut enim concedamus Deum nullius esse auctorem mali : numquid ideo non est auctor conditionis corporum, quam nullo modo malam esse concessi : quia nulla me ad hoc superius concessa cogebant? Inanis ergo et ridenda tua remansit illatio, qua concludis et dicis : « Omnia igitur corpora malo reputantur auctori. » Multo enim verius ita concluditur, ut dicamur : Si nec mala commixtio adulterorum facit esse malam conditionem corporum ; aut si bona est et in adulteris sexus utriusque commixtio, sed ea mali

¹ 1 Cor. v, 5. — ² 1 Tim. i, 20. — ³ Isai. xlv, 7.

utuntur male, quoniam multo magis ex hoc non potest corporum mala esse conditio; recte igitur corpora Deo reputantur auctori. Nulla est itaque fovea, quam metuens quasi revertar in viam, quo videris me velle revocare. Dic tamen quænam illa via sit, et explica ratiocinationem tuam.

XVIII. « Deus, inquis, bonus, per quem facta sunt omnia, ipse corporis nostri membra formavit. » Hoc verissimum esse concedo. Sequeris et adjungis: « Qui autem corpora fecerat, divisit et sexum: divisit in specie, quod in operatione conjungeret; fecitque causam conjunctionum dissimilitudo membrorum. » Et hoc assentior. Deinde infers: « Ab ipso igitur commixtio corporum, a quo est origo corporum. » Quis hoc negaverit? « Quod cum ingratis, inquis, concesseris, sequitur tot rerum bonarum, corporum, sexuum, conjunctionum, malos fructus esse non posse. » Et hoc verum dicis, horum enim bonorum fructus homo est, quod in quantum homo est, bonum est: quod autem in illo malum est, a quo sanandus est per Salvatorem, et liberandus per Redemptorem, et abluendus per lavacrum, et eruendus per exorcismum, et absolvendus per sanguinem qui in remissionem fusus est peccatorum; non est fructus corporum, sexuum, conjunctionum, sed originalis veterisque peccati. Sicut enim de prole adulterorum, si ego dicerem, tot malorum, id est lasciviæ, turpitudinis, criminis bonus fructus esse non potuit; recte mihi responderes, hominem qui de adulteris natus est, non esse fructum lasciviæ, turpitudinis, criminis, quorum malorum auctor est diabolus; sed corporum, sexuum, conjunctionum, quorum bonorum auctor est Deus: sic ego tibi rectissime dico, malum cum quo nascitur homo, non esse fructum corporum, sexuum, conjunctionum, quorum bonorum auctor

est Deus; sed primæ prævaricationis, cujus auctor est diabolus.

XIX. Absit autem, ut quemadmodum calumniaris, « Dicamus homines ad hoc a Deo fieri, ut a diabolo legitimo jure teneantur. » Quamvis enim et hoc divinæ sit magis, quam diabolicæ potestatis, ut immundo principi generatio immunda subdatur, nisi regeneratione mundeatur: tamen non ad hoc Deus facit homines, ut familiam quodam modo diabolus habeat; sed ea bonitate, qua naturis omnibus præstat ut sint, qua etiam ipsum facit subsistere diabolum. Quam bonitatem si rebus subtraheret, continuo nihil essent. Sicut non ideo creat pecora in armentis et gregibus impiorum, ut dæmonibus immolentur, quamvis hoc eos noverit esse facturos: sic etiam ibi generationem peccato cernit obnoxiam; secundum pulcherrimum quem disposuit ordinem sæculorum, suam non abstinere ab ejus conditione bonitatem.

XX. Sed post hanc argumentationem, qua te fallis, et confecisse te aliquid arbitraris, ingeris solitum maledictum, ac deinde subnectis: « Quod forsitan dicam, Scripturarum, non syllogismorum debere testimonio comprobari, filios de corporum commixtione nascentes, reputari divino operi: » quasi qui hoc negaverit, possit esse Christianus. Proinde rem, quam promptissime confitemur et libentissime prædicamus, velut habeat inter nos controversiam, ita per Scripturarum testimonia conaris ostendere; et laboras inaniter, non ut respondere nobis, sed ut libros possis implere. Verumtamen quod dixisti: « Ut exprimeret fidem operum Propheta, prope periculum pudoris accessit, quia dixit: « Erunt duo in » carne una¹: » satis te debuit admonere, nihil pudendum futurum fuisse in operibus Dei, nisi præcessisset

¹ Gen. 11, 24.

cur natura humana deberet de sui meriti deformitate confundi.

XXI. Dicis etiam in laude libidinis, « Hanc fuisse redditam Dei munere Abrahæ et Saræ senio confectis emortuisque corporibus¹ : et invidiosa voce proclamas, ut asseram si possum, ad opus diaboli pertinere, quod Deum videam interdum conferre pro munere. » Quasi vero si claudum hominem resuscitet Deus, viventibusque restituat, qui utique mortuus jam claudicare non poterat, etiam claudicationem debet videri pro munere contulisse. Ita ergo si restitutus est, qui fuerat in viridioribus, corporum vigor, sic utique restitutus est, ut se habet conditio corporis mortis hujus. Non enim eos ad illum statum revocari oportebat, in quo Adam fuit ante peccatum, ut possent sine lege in membris quæ repugnat legi mentis, filios procreare.

XXII. Quamvis et ad hoc intelligendum sit emortuum fuisse corpus Abrahæ, ut non valeret de omni foemina filios gignere, quæ parere posset². Dicitur enim facere hoc ætatis accessus, ut ex foemina generare senex possit adolescentula, cum jam de grandiore non possit, quamvis illa de juvene possit. Qui enim tam prolixo tempore tunc vivebant, procul dubio serius fiebant ita decrepiti, ut ad concubitum moveri omnino non possent : si tamen cuiquam viro sano potest id accidere per ætatem. Nam cum hoc opus in manibus haberem, nuntiatus est nobis senex octoginta et quatuor agens annos, qui religiose cum conjugate religiosa jam viginti quinque annos vixerat continenter, ad libidinem sibi emisse Lyristriam, qui utique pro modulo, quo isto tempore vivunt homines, gravioris senectutis est quam fuerat Abraham in annis centum, adhuc victurus alios septuaginta. Unde prudentius credi-

¹ Rom. iv, 19. — ² Ibid.

tur, foecunditatem quæ defuit, suis Deum famulis præstitisse. Duæ quippe causæ dicuntur, propter quas parere Sara non poterat, et erat vulva ejus emortua : una sterilitatis, quæ ab ipsa inerat juventute ; altera ætatis, non quia nonaginta annos agebat, sed quia jam destiterant ei fieri muliebria⁴. Constat enim si mulierum menstrua secreta cessaverint per ætatem, non eas jam posse concipere, etsi foecundæ fuerunt, antequam illa cessassent. Et ideo Scriptura noluit hoc tacere, ut augetur miraculi gloria, quod erat Deus in eorum prole facturus. Quando autem suo viro ancillam dedit, de qua voluit, quia dese non poterat, suscipere filios ; non ætate fuerat, sed sua sterilitate permota. Sic enim Scriptura loquitur : « Sara autem uxor Abraham non pariebat illi². » Et verba ejus ad virum ista sunt : « Ecce conclusit me Deus, » ut non pariam³. » Tunc autem si ætatem consideremus amborum, decrepiti essent, si nostri temporis homines essent. Erat enim Abraham annorum circiter octoginta quinque, Sara autem annorum septuaginta quinque. Scriptum est enim : « Abraham autem erat annorum octoginta sex, cum peperit Agar Ismaël Abrahæ⁴. » Proinde ante annum ferme mixtus invenitur ancillæ, quando conceptus est Ismaël. Qui tandem conjuges in hac ætate generant temporibus nostris, nisi divinitus fiat tale miraculum ? Et tamen illi poterant, si Sara sterilis non fuisset ; quia et ille potuit de Agar, et illa nondum erat sic ætate progressa, ut ei cessarent fieri muliebria. Ad hoc ergo erat Abrahæ corpus emortuum, ut de Sara jam generare non posset, etiamsi esset illa ita foecunda, ut tamen jam propinquaret ætati, qua cruor ille menstruis intervallis venire desisteret. Quibus enim jam omnino non fluit, eas ab auctoribus medicinæ definitum est non posse

¹ Gen. xviii, 11. — ² Id, xvi, 1. — ³ Ibid. 2. — ⁴ Ibid. 16.

concipere. Quod si falsum esset, nullo modo dicere Scriptura curaret: « Defecerunt autem Saræ fieri muliebria¹; » cum superius jam dixisset: « Abraham autem et Sara seniores progressi in diebus suis, » Pro modo ergo temporis, cujus longe prolixiore spatio tunc vivebant, generare jam illa ætate non poterant, cum esset Abraham centenarius, Sara nonagenaria; etiamsi sterilis non fuisset, et ante annum concumberent, quando adhuc ei fluebant fortasse muliebria; et ideo adhuc concipere posset, si juvenis esset maritus; tunc autem non posset, propter corpus Abrahæ sic emortuum senectute, ut ex illius ætatis femina gignere non valeret; qui tamen et ipse de adolescentula valeret, sicut postea de Cethura valuit²: quamvis et illic dici possit, fecunditatis munus in eodem perseverasse, quod acceperat ut nasceretur Isaac. Pro modo autem nunc temporis, quo longe breviorè spatio vivunt homines, intra centum annos amborum conjugum generare posse dicuntur. Si vero in summam ducti amborum anni centenarium numerum excesserint, sic asseverantur non posse filios procreare, etiamsi fecunda sit mulier, et fluentibus adhuc muliebribus possit ex juvene; ut jure fuerit etiam constitutum, ne quisquam jus liberorum haberet, nisi cum amborum anni computati et simul ducti centum transisse docerentur.

XXIII. Miraculum ergo Dei factum est, ut conciperetur Isaac, non parentibus ejus libidine reddita, sed fecunditate donata: nam illa esse poterat etiam in illis annis; hæc vero esse non poterat, tot impediens causis. Quanquam et libido, sicut superius disseruimus, si emortuis membris senilibus munere Dei quodam modo reviviscentibus etiam ipsa revivisceret; conditionem profecto carnis corruptibilis sequeretur, ut esset in corpore

¹ Gen. XVIII, 11. — ² Id., XXV, 2.

mortis hujus, quæ in paradiso esse non posset ante peccatum in corpore vitæ illius. Secundum conditionem autem pœnalis hujus corporis, munus fecunditatis nunc Deus unicuique largitur, non secundum illam felicitatem, ubi nihil erat in carne, quod adversus spiritum concupisceret, et concupiscente adversus se spiritu frenaretur: quia in natura hominis ante peccatum pacem decebat esse, non bellum. In ea vero parte ratiocinationis tuæ frustra laborasti, tanquam dicere possemus: « Isaac sine concupiscentia carnis vel semini viri fuisse procreatum. » Hoc enim non dicimus: et ideo quidquid inde disputasti, prætereundo contemnimus.

XXIV. Quod autem tibi præclaro acumine visus es invenisse, ut diceres: « Etiamsi diabolus crearet homines, nulla culpa sua mali essent; et ideo jam nec mali essent, quia esse quisquam nisi quod natus est, non potest, nec ab eo justum est aliquid amplius flagitare quam potest. » Solemus et nos adversus Manichæos ista dicere, qui non vitiatam bonam dicunt esse naturam, sed sine initio et immutabiliter malam, quam secundum suas fabulas opinantur malam. Natura vero humana secundum catholicam fidem bona instituta, sed vitata peccato meritoque damnata est. Nec mirum autem nec injustum est, quod radix profert damnata damnatos, nisi cujus manus non defuit creantis, non desit et misericordia liberantis: quam vos miseris invidetis, cum malum parvulos, a quo liberentur, non habere dicitis.

XXV. Sed certe vos qui miseram falsa defensione premitis, et perniciose laude oppugnatam infantiam, quare nihil mali merentes tot in parvulis imagines Dei, si non baptizentur, non admittitis ad regnum Dei? Numquid ipsi sibi defuerunt, ut priventur regno, ut tam luctuoso puniantur exilio; cum id non fecerint, quod facere om-

nino non poterant? Ubi etiam ponis, quia et vita carebunt, quoniam non manducaverunt carnem, nec biberunt sanguinem filii hominis¹? Unde Pelagius, quod supra commemoravi, eos qui dicunt: « Infantes, etiamsi non baptizentur, habere vitam æternam, » in ecclesiastico² iudicio nisi damnasset, damnatus exisset. Qua iustitia, quæso, a regno Dei, a vita Dei alienatur imago Dei, in nullo transgressa legem Dei? Nonne audis quemadmodum detestatur Apostolus quosdam, quos dicit alienatos a vita Dei per ignorantiam quæ est in illis, propter cæcitatem cordis eorum³? Tenebitur hac sententia non baptizatus parvulus, an non tenebitur? Si dixeritis, non tenebitur: Evangelica veritate, lingua etiam Pelagii teste, vincemini atque puniemini. Ubi est enim vita Dei, nisi in regno Dei, quo nisi renati ex aqua et spiritu, intrare non possunt⁴? Si autem dixeritis, tenebitur: fatemini poenam, culpam dicite; fatemini supplicium, meritum dicite. Nihil in vestro dogmate reperitis, quod proferre possitis. Jam igitur aliquando, si ullus est Christianus sensus in vobis, etiam in parvulis propaginem mortis et damnationis agnoscite, debita iustitia puniendam, gratis gratia Dei liberandam. In quorum redemptione laudari Dei misericordia potest, in quorum perditione accusari Dei veritas non potest: « Quia universæ » viæ Domini misericordia et veritas⁵. »

XXVI. Dividis, definis, disseris quasi medicinaliter de genere, et specie, et modo, et excessu concupiscentiæ; « Hujus genus esse asserens in igne vitali, speciem in motu genitali, modum in opere conjugali, excessum in intemperantia fornicandi: » et tamen post istam totam quasi subtilem atque prolixam disputationem tuam,

¹ Joan. vi, 54. — ² Diospolitano. — ³ Ephes. iv, 18. — ⁴ Joan. iii, 5. — ⁵ Psal. xxiv, 10.

cum te breviter et aperte interrogavero, cur ignis iste vitalis bellum in homine radicaverit, ut eo caro concupiscat adversus spiritum, et spiritui necesse sit concupiscere adversus carnem¹; cur vulnere feriatur mortali, qui voluerit igni consentire vitali; puto quod ipsum libri tui atramentum erubescendo convertetur in minium. En ignis vitalis, qui nostræ animæ, quæ vita est vera carnis, non solum ad arbitrium non obsequitur, sed plerumque contra ejus arbitrium inordinatis et turpibus motibus excitatur, et nisi adversus eum spiritus concupiscat, bonam vitam nostram ignis iste vitalis occidit.

XXVII. Post longam disputationem velut concludens: « Merito igitur, inquis, concupiscentiæ origo definitur in igne vitali, quo collecto necesse est ut ei reputetur concupiscentia carnalis, per quem constitit vita carnalis. » Ita hoc dicis, quasi probare possis, aut vero cujuscumque frontis sis, audeas suspicari, in prima hominum constitutione, prius quam culpam debita damnatio sequeretur, istam carnalem concupiscentiam aut extitisse in paradiso, aut inordinatis, sicut eam nunc videmus, motibus pugnas adversus spiritum foedissimas edidisse. Deinde subnectis, et dicis: « Hujus itaque appetitus non in genere suo, non in specie, non in modo culpa est, sed in excessu: quia genus ejus et species ad conditoris operam pertinent, modus ejus ad arbitrium honestatis, excessus ad vitium voluntatis². » Quam concinne tibi verba inania sonuerunt; utique homini qui non cogitas quid dicas. Si modus appetitus hujus ad arbitrium pertinet honestatis; cujus tandem honesti arbitrium conjugati velit hunc appetitum, nisi quando opus est, commoveri? et tamen quod vult non potest. Cujus honesti continentis arbitrium velit aliquando hunc appetitum

¹ Galat. v, 17. — ² Vide lib. 2. de Nupt. cap. 19.